

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію О. М. Олійника
«Запобігання незаконному використанню бюджетних коштів
у Збройних Силах України», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне
право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми, обраної для дисертаційного дослідження. Виходячи із сучасних загроз воєнній безпеці України, її суверенітету і територіальній цілісності, викликаних збройною агресією з боку Російської Федерації, проблема незаконного використання бюджетних коштів у Збройних Силах України є надзвичайно гострою та має вагомим суспільно-політичним значенням.

Згідно із рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» від 2 вересня 2015 р. № п0016525-15 головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення територіальної цілісності держави, її суверенітету і недоторканності в межах державного кордону. Досягнення цієї мети передбачається, зокрема, шляхом удосконалення механізмів формування і контролю за видатками на потреби оборони, оптимізації бюджетних витрат та забезпечення їх раціонального розподілу, протидії корупції в усіх її формах, запровадження прийнятих у країнах НАТО стандартів бюджетного планування для підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

На жаль, доводиться констатувати, що суспільство і держава звернули належну увагу на проблеми армії лише після початку антитерористичної операції на Сході України. До цього ж часу мала місце імітація реформ у ЗС України на догоду міжнародним інституціям, а також з метою звітування за витрачання за різними програмами багатомільярдних траншів.

Байдужість вищого керівництва держави до долі ЗС України заохочувало органи військового керівництва до службових зловживань при розподілі й використанні оборонного бюджету, сформованого за залишковим принци-

пом. Сприяли розкраданню бюджетних коштів закритість воєнної сфери від громадського контролю, а також застаріла модель управління державними фінансами ЗС України і недосконалий механізм контролю за їх цільовим використанням. Унаслідок цього за роки незалежності була вибудована корупційна вертикаль в органах військового управління, учасники якої організували злочинний бізнес із розкрадання як видаткової, так і доходної частини оборонного бюджету. Дійшло до того, що при здійсненні державних закупівель для потреб армії розкрадалося 30–50 % бюджетних асигнувань. Це призводило до багатомільярдних збитків Державному бюджету України. Драматизму ситуації додає й та обставина, що навіть в умовах збройного конфлікту нелегальний бізнес казнокрадства продовжує працювати і приносити тіньові доходи розпорядникам бюджетних коштів різних рівнів.

Незважаючи на всю гостроту та актуальність указаної проблеми, її суспільно-політичну значущість та своєчасність дослідження, доводиться констатувати, що дотепер у вітчизняній кримінології вона не ставала предметом комплексного дисертаційного дослідження; явище незаконного використання бюджетних коштів у ЗС України не піддавалося науковому осмисленню. Водночас несистематизованими залишаються знання про його окремі прояви, що у кінцевому підсумку не дозволяє виробити дієву стратегію держави у боротьбі із цим явищем.

На користь актуальності також свідчить зв'язок роботи із планом науково-дослідних робіт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за напрямом «Удосконалення теорії та практики боротьби зі злочинністю. Запобігання окремим видам злочинів». Тематика дисертації виконана в межах цільової комплексної програми «Теоретичні і прикладні проблеми запобігання злочинності та реформування Державної кримінально-виконавчої служби в Україні» (держ. реєстрація № 0111U000958). Обрана тема дисертації відповідає Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку

XXI століття, схваленою Координаційним бюро з проблем кримінології НА-ПрН України у 2002 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації О. М. Олійника, визначається тим, що вони підтверджені серйозними науковими доказами, емпіричними фактами та є переконливими.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, що стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, свідчать про те, що вони й дотепер не розроблені в науці, отже, є перспективними для дослідження.

Результати дисертаційного дослідження достатньо повно оприлюднені у 4 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується обраною методикою та емпіричною базою дослідження. Методологічну основу дисертації становить діалектичний метод пізнання явища незаконного використання бюджетних коштів у ЗС України. Для досягнення поставленої мети і вирішення задач дисертаційного дослідження здобувач вживав *логіко-семантичний метод* – при розробці поняття незаконного використання бюджетних коштів у ЗС України, терміна «злочини, пов'язані із незаконним використанням бюджетних коштів» (підрозділ 1.2); *системно-структурний метод* – при дослідженні об'єкта пізнання як системного явища (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *формально-логічний метод* – для дослідження нормативно-правових актів у сфері діяльності ЗС України та управління бюджетним процесом у військовій сфері (підрозділи 2.2, 3.1.); *статистичний метод* – при збиранні та опрацюванні матеріалів кримінальних проваджень за злочинами, пов'язаними із незаконним використанням бюджетних коштів (підрозділ 1.2); *конкретно-соціологічні методи* (експертні оцінки, контент-аналіз офіційних документів та іншої ін-

формації) застосовано під час узагальнення суджень фахівців із низки питань дисертаційного дослідження (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2).

В основу багатьох положень і висновків покладено результати авторського емпіричного дослідження, що складається із: суцільного узагальнення 42 кримінальних проваджень, розглянутих судами України протягом 2010–2014 рр. за статтями 191, 210, 364, 366, 367, 368, 368² КК України; даних експертного опитування близько 200 військових прокурорів.

Повнота викладу положень дисертації у роботах, опублікованих автором. Основні результати дослідження всебічно і повно викладені у 5 статтях, три з яких опубліковані у друкованих фахових виданнях України, одна – в електронному фаховому виданні, одна – у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз даних.

Зміст автореферату та основні положенням дисертації є ідентичними.

Структура дисертації побудована логічно, що дозволило повно розкрити основні питання дослідження. За змістом дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (всього – 207 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок. Основний текст – 181 сторінка, список використаних джерел – 25 сторінок, додатки – 8 сторінок.

Новизна положень, які виносяться на захист. Наукова новизна полягає в тому, що автор уперше в Україні систематизував сукупність злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів у ЗС України, і на більш високому рівні наукових узагальнень довів існування у сфері фінансового забезпечення армії системного явища, що загрожує інтересам національної безпеки і оборони.

Найбільш вагомими положеннями наукової новизни дисертації О. М. Олійника слід визнати такі:

– обґрунтованість системного характеру явища незаконного використання бюджетних коштів у ЗС України та вирізнення його характерних ознак;

– установлення причин, що породжують незаконне використання бюджетних коштів у ЗС України, серед яких провідне місце посідають кризові явища у бюджетному процесі Міністерства оборони України;

– розробка критеріїв віднесення протиправних діянь до групи злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів у ЗС України, що включають: спрямованість злочинних діянь проти установленого порядку бюджетного фінансування ЗС; наявність корупційних відносин між розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів; корисливу мотивацію і мету та ін.

Заслуговують на увагу пропозиції дисертанта щодо:

– зниження корупційних ризиків шляхом запровадження нової моделі кадрового менеджменту в органах військового управління, що базується на конкурсному і рейтинговому принципах відбору претендентів для призначення на посади розпорядників бюджетних коштів різних рівнів, замість існуючого номенклатурного підходу до кадрових рішень (с. 122);

– підвищення рівня організації й управління запобіжною діяльністю шляхом переходу від комплексного до системного підходу, що передбачає зміну пріоритетів, відмову від перманентної оптимізації структури контролюючих і правоохоронних органів на користь вибудовування системи органів і служб, які будуть вирішувати спільні завдання протидії злочинам, пов'язаним із незаконним використанням бюджетних коштів у ЗС України (с. 143);

– створення на базі майбутньої Служби фінансових розслідувань України (фінансової поліції) Міжвідомчого експертно-моніторингового центру з питань виявлення, запобігання і припинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів у ЗС України (с. 160–163).

Важливість одержаних автором дисертації результатів для юридичної науки, правозастосовної і правотворчої практики та рекомендації щодо їх використання. Висновки здобувача щодо значущості його праці для науки та практики видаються обґрунтованими. Дисертаційне дослідження О. М. Олійника містить результати, що в сукупності вирішують конкретне

наукове завдання щодо запобігання злочинам, пов'язаним із незаконним використанням бюджетних коштів у Збройних Силах України. Викладені в ньому наукові положення спрямовані на приращення кримінологічних знань, усунення низки теоретичних суперечностей, є основою для проведення подальших досліджень і розвитку антикримінального законодавства та практики його застосування.

Поряд із зазначеними позитивними сторонами дисертаційного дослідження О. М. Олійника слід вказати на його *окремі недоліки і висловити низку зауважень*.

1. Розглядаючи поняття незаконного використання бюджетних коштів у ЗС України, автор оминає увагою питання щодо того, на якій стадії бюджетного процесу (формування бюджетного запиту, розподілу бюджетних коштів, виконання бюджету за видатками, здійснення контролю за виконанням бюджету) вчиняється аналізована категорія злочинів.

2. Серед положень наукової новизни зазначається, що переважна більшість злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів, вчиняються у сферах державних закупівель, речового забезпечення і харчування військових, будівництва й придбання житла для військовослужбовців. Разом із тим не розкриваються способи вчинення цих злочинів, а звідси не запропоновані найбільш ефективні шляхи протидії таким злочинам.

3. На с. 132 дисертації стверджується, що удосконалення бюджетної політики у сфері оборони бачиться дисертантом у покращенні застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі Міністерства оборони України. У зв'язку із цим під час публічного захисту слід пояснити, які нові можливості щодо запобігання неефективному використанню видатків оборонного бюджету та вчиненню злочинів бюджетної спрямованості містить програмно-цільовий метод бюджетного фінансування МО України.

4. Якість роботи значно б підвищилась, якби дисертант узагальнив досвід бюджетного планування та фінансового забезпечення армій країн – членів

НАТО і на цій основі запропонував шляхи втілення міжнародних стандартів для підвищення ефективності використання оборонного бюджету.

5. Пропонуючи створити систему суб'єктів запобігання злочинам, пов'язаним із незаконним використанням бюджетних коштів у ЗС України, дисертант бачить на чолі цієї системи майбутню Службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію). Разом із тим на сьогодні завдання із запобігання злочинам у військовій сфері виконує Головна військова прокуратура України. Така пропозиція автоматично порушує питання про розмежування повноважень цих органів щодо протидії фінансовій злочинності у воєнній сфері.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Проведений аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає можливість зробити висновок про те, що це завершене самостійне наукове дослідження, яке вирішує конкретне наукове завдання, має істотне значення для розвитку кримінологічної науки та практики протидії злочинам, пов'язаним із незаконним використанням бюджетних коштів у Збройних Силах України.

Дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 Положення про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, **Олійник Олександр Миколайович**, за підсумками публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

В. А. Тимошенко, докт. юрид. наук,
проф. кафедри правового забезпечення
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського